

JAARVERGADERING DER VEREENIGING VOOR CALVINISTISCHE WIJSBEGEERTE

OP MAANDAG 3 JANUARI 1949 TE AMSTERDAM.

De voorzitter opende de vergadering, die zeer goed bezocht was, en verzocht de aanwezigen Psalm 66:6 te zingen; daarna las hij uit de Schrift Psalm 66 en ging voor in gebed.

In zijn openingswoord vermeldde de voorzitter met blijdschap, dat het werk dat in verband staat met onze vereeniging, groeit, met name dat van de stichting tot oprichting en onderhouding van bijzondere leerstoelen voor Calvinistische Wijsbegeerte aan openbare universiteiten en hoogeschoolen. Sinds December 1935 de vereeniging voor Calvinistische Wijsbegeerte werd opgericht is er veel veranderd en ontzaggelijk veel verbeterd. Ons als vereeniging past het vóór alles God daarvoor te loven. Den Heere te loven, dat is altijd g o e d in het leven; dát is de definitie van h e t g o e d e , die ge hier en daar vindt in de Schrift. We hebben niet menschen te loven, want we zijn nog zeer ver van het ideaal.

Er is nog zeer veel werk te doen. Dat werk is dringend noodig. Wij zouden veel verder zijn, indien allen die met ons calvinisten willen heeten, verstonden dat dit werk belangrijk is. Maar daar ontbreekt het een en ander aan. Ik denk aan de kerkelijke verdeeldheid in ons vaderland, die het werk van onze vereeniging remt. Hier en daar zijn het niet alleen misverstanden, maar komt er ook iets te voorschijn van verschil van inzicht in den achtergrond van de geschiedenis van den modernen tijd. De renaissance als religieuze beweging, die de vernieuwing van den mensch zelf verwachtte, wilde breken met den invloed van de Heilige Schrift op de synthese-philosophie. De reformatie was het met de renaissance daarin eens, dat de wijsgeerige activiteit onttrokken moet worden aan de voogdij van de kerk, maar niet daarin, dat zij onttrokken zou moeten worden aan het gezag van de Heilige Schrift. Dat program van de reformatie zijn wij trouw gebleven; door de opstelling onzer statuten hebben wij het werk onzer vereeniging buiten de kerkelijke voogdij gehouden, maar het geheel onderworpen aan de heerschappij van het Woord. Tegenwoordig wordt ons wel eens verweten, wanneer we ons wars toonen van kerkelijke voogdij op wetenschappelijk gebied, dat wij dan toch eigenlijk de ont-katholiseering, de ontkerstening in de kaart spelen. Dat is verdrietig, waar die beschuldiging komt van zulken, met wie we ons veelszins verwant weten.

Dan is er de gedachte, dat we in de wijsbegeerte ons van eigen taak wel kunnen onthouden, als we maar, wanneer het te bar wordt ons beroepen op een Bijbel-text en zeggen: daar gaat het fout. Ik wil deze houding zeker niet kleineeren, wanneer ze uiting is van verzet van het geloof, dat, lezend uit de geopende Schrift, bewijsplaatsen aanvoert. Maar als dit de houding wordt van wetenschappelijke menschen, die op het gebied der vakwetenschap een calvinistische visie willen, maar op wijsgeerig terrein dat niet noodig vinden, dan zeg ik: daar wringt iets. Ongeloovige wijsbegeerte kan slechts op eigen gebied bestreden worden door een geloovige, Schriftuurlijke filosofie.

Er is zoo veel werk te doen. Ik denk aan de verheldering die we kunnen brengen aan onze mede-Christenen die niet calvinisten zijn; aan het protestantisme, dat zich ondermijnen laat en zelf zich ondermijnt door het barthianisme; aan onze Roomsche mede-Christenen, die altijd hinken op de tweeheid van natuur en genade. En veel verder van ons af het humanistische kamp, waar men tegen elkander in werkt en waar een babylonische spraakverwarring heerscht.

Maar we willen ons werk voortzetten. Vanmiddag hebben we een onderwerp, dat mede verband houdt met catholicisme en barthianisme: de analogia entis.

Hierna gaf de voorzitter het woord aan Prof. Dr H. Dooyeweerd, van wiens referaat men elders in dit nummer een verslag vindt. Aan de bespreking namen deel Ds v. Meyenfeldt, Ds J.M. Spier, Drs Begemann, Drs Smit, dhr De Jongste, Ds C. Sikkels, pater Manders (die den referent zijn compliment maakte wegens diens nauwkeurige en juiste weergave van het thomistische standpunt),

Dr Smit, Ds Mr Mulder, Mevr. Bosch-Kijlstra, dhr S.v. Popta en Mr Verhoeven.

Op de studieconferentie van 4 Januari, refereerden Drs Lever en Dr Mekkes, van wier referaten men elders in dit nummer een verslag vindt. Ook hierop volgde een levendige bespreking, die na het vertrek van onzen voorzitter geleid werd door den vice-voorzitter, Prof. Dooyeweerd. Te 17.00 uur sloot de vice-voorzitter de studieconferentie met enkele woorden van erkentelijkheid en aansporing. Prof. Dr Zuidema sloot de bijeenkomst met dankgebed.

ANALOGIA ENTIS.

(Kort verslag van de door Prof. Dr H. Dooyeweerd gehouden rede)

De analogia entis is een bij uitstek filosofisch onderwerp uit de scholastiek. Het is niet eenvoudig en spreker wil het behandelen in confrontatie met de opvattingen van de W. d. W. De analogia entis met Barth kortweg te verwerpen is niet verantwoord. Zij vormt een grondprobleem der ontologie. In de W.d.W. speelt de analogie een groote rol. Ze is een empirisch gegeven in de modale structuur. (let in de vakwetenschappen op de schijnbare gelijkheid van daar gebruikte begrippen als b.v. "causaliteit"). De W.d.W. brengt de analogie in het nauwste verband met het tijdsprobleem (samenhang en orde) en ziet ze geworteld in één identiteit, heenwijzend naar den Oorsprong. Op het probleem der analogie wordt uiteindelijk eerst in de boventheoretische grondvragen antwoord gegeven. In de individualiteitsstructuur speelt de analogie vooral een rol in het terugwijzen van de bestemmingsfunctie eener individualiteit naar de functie, waarin zij haar fundament vindt, evenzeer met onmiddellijke betrekking tot worteleenheid en oorsprong.

Geheel anders is het magistrale systeem der scholastiek. Dit gaat uit van de autonomie van het theoretisch denken op natuurlijk gebied, tegen den religieuzen achtergrond van het motief van natuur en bovennatuur. Overal waar wij denken of spreken, aldus de scholastiek, ontmoeten wij het "zijn". Dit draagt voor de wijsbegeerte grondlegend karakter. Het is echter "analogisch" van aard, zulks in tegenstelling tot de "generieke" begrippen als b.v. mensch en dier zijn levende wezens, de mensch is een redelijk levend wezen. In 't laatste geval zoekt men naar de "wezenskenmerken". Wanneer wij echter van verschillende wezens zeggen, dat ze "zijn", dan komt dit "zijn" hun op verschillende manier toe. God "is" op andere wijze dan de mensch. In de analogie drukt dus het gelijke tevens de onderlinge verscheidenheid uit. De analogie wordt ook toegepast op begrippen. Zoo kan men over "oorzaak" in verschillenden zin spreken, evenzoo over deel en geheel (b.v. zoowel t.a.v. rad in een uurwerk als van burger in den staat). Men komt in de analogie niet tot een volmaakte abstractie, aldus de scholastiek.

Thomas heeft twee opvattingen ontwikkeld, t.a.v. welke men in de scholastiek verdeeld is. De eene (analogia proportionalitatis) wordt hoofdzakelijk uitgewerkt met het oog op het veroorzakingsbegrip: God drukt Zijn oneindig "zijn" op beperkte wijze uit in het schepsel. Een andere richting (analogia proportionis) ziet liever de eigenschappen der schepselen als navolging van het goddelijke (h.t.l. Prof. Kreling); aldus zou God uit het schepsel zijn te kennen.

Barth's theologische verwerping gaat in zooverre op, dat onze natuurlijke rede niet in staat is om God te kennen. Men kan de analogie niet uitbreiden boven het tijdelijke noch vatten buiten de centrale zelfkennis. Sommige thomisten (b.v. Prof. De Raaymaeker) beseffen de kleurloosheid er wel van.

In de W.d.W. wordt de analogie onmiddellijk gepreciseerd door de op de creatuurlijke worteleenheid betrokken kernen van de modale zijden der werkelijkheid.